

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет медицини та громадського здоров'я
Кафедра анестезіології, інтенсивної терапії та медицини
невідкладних станів

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Актуальні питання гематології та трансфузіології

Галузь знань	<u>22 Охорона здоров'я</u>
Спеціальність	<u>222 «Медицина»</u>
Назва освітньої програми	<u>Медицина</u>
Рівень вищої освіти	<u>другий (магістерський) рівень</u>

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
професор кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів, д. мед. н., професор Тарабрін Олег Олександрович	067-480-31-72	tarabrinoleg@gmail.com
викладач кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів Сухонос Роман Євгенович	093-597-25-94	r.sukhonos@gmail.com
викладач кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів Суслов Олександр Сергійович	067-419-06-65	suslov.oleksandr@yahoo.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Актуальні питання гематології та трансфузіології» є: комплекс теоретичних та практичних питань, спрямованих на засвоєння основних методів обстеження пацієнта у гематології та правил встановлення синдромного діагнозу найбільш розповсюджених захворювань крові; основи гемостазіології та стандартизації лабораторних досліджень; становлення

трансфузіології як науки, досягнення сучасної трансфузіології; компоненти крові та їх використання в медицині; основи імуногематології; етичні та юридичні аспекти трансфузіології.

Метою викладання навчальної дисципліни «Актуальні питання гематології та трансфузіології» є знайомство з основними патологіями системи крові (анемії, гематоонкологічні хвороби, порушення згортання крові, коагулопатії, системні васкуліти); вивчення питань системи гемостазу, класифікація порушень системи гемостазу; тромботичні та геморагічні ускладнення у пацієнтів різного профілю; лабораторна діагностика порушень системи крові; проблема крововтрати у пацієнтів при різних патологіях; знайомство з основами трансфузіології та оволодіння методиками трансфузії компонентів донорської крові і забезпечення профілактики виникнення гемотрансфузійних ускладнень, оформлення його результатів в медичній карті стаціонарного хворого.

Передумови для вивчення дисципліни. Даний курс як навчальна дисципліна базується на вивченні біології, анатомії і фізіології людини, фармакології, патологічної анатомії, патологічної фізіології, медицини надзвичайних ситуацій, терапії, хірургії та інших клінічних дисциплін й інтегрується з цими дисциплінами.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Актуальні питання гематології та трансфузіології» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності в галузі охорони здоров'я зі спеціальності «Медицина», або у процесі навчання, що передбачає здійснення діагностичного пошуку і характеризується комплексністю та складністю умов та вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК.1: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ЗК.2: здатність вчитись і оволодівати сучасними знаннями;
- ЗК.3: здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- ЗК.4: знання і розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності;
- ЗК.5: здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
- ЗК.6: здатність приймати обґрунтовані рішення;
- ЗК.7: здатність до міжособистісної взаємодії та праці в команді;
- ЗК.9: здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел, в тому числі до використання сучасних інформаційних технологій;
- ЗК.10: визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

- ФК.1: здатність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні дані;
- ФК.2: здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів;
- ФК.3: здатність до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання;
- ФК.5: здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань; тактику та надавати екстрену медичну допомогу;
- ФК.6: здатність до діагностування невідкладних станів;
- ФК.7: здатність до визначення тактики та надання екстреної медичної допомоги;
- ФК.9: здатність до виконання медичних маніпуляцій;
- ФК.10: здатність розв'язувати медичні проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності;
- ФК.14: здатність до ведення медичної документації, в тому числі електронних форм;
- ФК.21: дотримання етичних принципів при роботі з пацієнтами;
- ФК.22: дотримання професійної та академічної доброчесності, нести відповідальність за достовірність отриманих наукових результатів.

Навчальна дисципліна Актуальні питання гематології та трансфузіології забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

- ПРН.1: Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Володіти інформацією з фундаментальних і клінічних біомедичних наук, достатньою для здійснення ефективної професійної діяльності в умовах постійного оновлення фундаментальної та прикладної медичної інформації. Критично осмислювати наявні проблеми та результати досліджень в сфері своєї спеціальності. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
- ПРН.2: Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми, за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати попередній клінічний діагноз захворювання.
- ПРН.3: Збирати скарги, анамнез життя та захворювання, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів та систем організму, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу, враховуючи вік пацієнта.
- ПРН.4: Встановлювати остаточний клінічний діагноз шляхом прийняття обґрунтованого рішення та аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, під контролем лікаря-керівника в умовах закладу охорони здоров'я.
- ПРН.5: Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, функціональні та інструментальні) пацієнтів із захворюваннями органів і систем організму для проведення диференційної діагностики захворювань.
- ПРН.6: Визначати головний клінічний синдром або чим обумовлена тяжкість стану потерпілого або постраждалого шляхом прийняття обґрунтованого рішення та оцінки стану людини за будь-яких обставин (в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами) у т.ч. в умовах надзвичайної ситуації та бойових дій, в польових умовах нестачі інформації та обмеженого часу.
- ПРН.7: Визначати характер та принципи лікування хворих (консервативне, оперативне) із захворюваннями, враховуючи вік пацієнта, в умовах закладу охорони здоров'я, за його межами та на етапах медичної евакуації, в т.ч. у польових умовах, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами, у разі необхідності розширення стандартної схеми вміння обґрунтувати персоналізовані рекомендації під контролем лікарі-керівника в умовах лікувальної установи.

ПРН.12: Визначати тактику та надавати екстрену медичну допомогу при невідкладних станах в умовах обмеженого часу згідно з існуючими клінічними протоколами та стандартами лікування.

ПРН.15: Виконувати медичні маніпуляції в умовах лікувального закладу на підставі попереднього клінічного діагнозу та показників стану пацієнта шляхом прийняття обґрунтованого рішення, дотримуючись етичних та юридичних норм.

ПРН.18: Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію. Застосовувати сучасні цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення, статистичні методи аналізу даних для розв'язання складних задач охорони здоров'я.

ПРН.20: Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки(власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН.24: Діяти у професійній сфері з урахуванням власної свободи і безпеки у співпраці й порозумінні з членами соціуму; вміти приймати рішення і нести за них відповідальність, ефективно працювати в команді.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

Особа, що здобуває освіту, має знати:

- найважливіші етіологічні і патогенетичні фактори формування патологічних процесів в організмі людини;
- методичні основи клінічного обстеження хворого, схеми дослідження пацієнта;
- методичні основи фізикального обстеження хворого – розпитування, огляду, пальпації, перкусії, аускультатії;
- найважливіші симптоми та синдроми у клініці захворювань крові та кровотворних органів, та їх семіологічного тлумачення;
- клініко-діагностичну інтерпретацію показників найважливіших лабораторно-інструментальних досліджень;
- геморагічний синдром;
- анемії;
- порушення згортання крові: гемофілія, тромбоцитопенія, тромбоцитопатія;
- гематоонкологічні хвороби: лімфоми, лейкозії;
- системні васкуліти: вазопатії, геморагічний васкуліт;
- класифікація порушень гемостазу;
- гостра крововтрата;
- синдром гострої крововтрати, в т.ч. в польових умовах;
- гіповолемічний шок;
- теоретичні і практичні аспекти трансфузії препаратів донорської крові та кровозамінників;
- ускладнення при гемотрансфузії, заходи для їх профілактики і лікування.

Навички:

1. Проводити опитування і фізикальне обстеження та аналізувати їх результати у хворих гематологічного профілю.
2. Скласти план обстеження пацієнта при типовому перебігу найбільш поширених гематологічних хвороб.
3. Аналізувати результати основних лабораторних і інструментальних методів дослідження:

- гістоморфологічне дослідження біоптату лімфатичних вузлів
 - загальний аналіз стернального пунктату
 - загальний аналіз крові
 - загальний імунологічний профіль крові
 - коагулограма
4. Визначати провідні симптоми та синдроми хвороб крові.
 5. Демонструвати вміння методично вірно викласти результати обстеження хворого з обґрунтуванням синдромного діагнозу.
 6. Здійснювати тимчасову зупинку зовнішньої кровотечі
 7. Діагностика та надання першої медичної та лікарської допомоги при:
 - гіповолемічних варіантах шоку
 - гострій крововтраті (зовнішній та внутрішній)
 8. Визначення групи крові та резус-фактора пацієнта.
 9. Проведення проб на сумісність донора та реципієнта перед проведенням гемо-плазмотрансфузії.
 10. Оформлення медичної документації при проведенні трансфузійної терапії.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
5	150	14	42	94	6	12	Вибіркова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		Л.	Пр. зан.	СРС
<i>Змістовий модуль 1: Основні питання гематології</i>				
Тема№1: Основи кровотворення і функціональні властивості клітин крові	12	2	6	4

Тема №2: Фізіологія і механізм регуляції системи гемостазу. Гемостазіологія та стандартизація лабораторних досліджень	34	2	6	26
Тема №3: Анемії, лейкопенії, тромбоцитопенії та коагулопатії	26	2	6	18
Тема №4: Медикаментозна терапія онкогематологічних захворювань. Ускладнення і наслідки хіміотерапії, невідкладні стани, терапія підтримки в онкогематології	10	2	4	4
Змістовий модуль 2: Клінічні аспекти трансфузіології				
Тема №5: Клінічна фізіологія крові та крововтрати	16	2	8	6
Тема №6: Компоненти та препарати крові	14	2	6	6
Тема №7: Організація трансфузіологічної допомоги в закладах охорони здоров'я. Трансфузіологічна допомога при захворюваннях системи крові і невідкладних станах	38	2	6	30
Усього годин	150	14	42	94
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ЗАЛІК				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Теми практичних занять	Кількість годин
1.	Загальні питання гематології	2
2.	Тромбоцитарні фактори гемостазу, вторинний гемостаз: характеристика методів дослідження. Антикоагулянтна ланка гемостазу. Фібрінолітична система.	2
3.	Класифікація порушень системи гемостазу. Лабораторна діагностика.	2
4.	Тромбози, тромбоемболії. Передтромботичні стани. Лабораторна діагностика.	4
5.	ДВЗ-синдром, класифікація, діагностика.	2
6.	Контроль за лікуванням антитромботичними препаратами. Антикоагулянти, антифібрінолітики. Антиагрегантна терапія. Лабораторні тести.	2
7.	Анемії: класифікація, основні клінічні синдроми.	2
8.	Гематоонкологічні хвороби: гострі та хронічні лейкомії, лімфоми.	2
9.	Медикаментозна терапія онкогематологічних захворювань. Ускладнення і наслідки хіміотерапії, невідкладні стани, терапія підтримки в онкогематології	4

10.	Порушення згортання крові. Тромбоцитопенії і тромбоцитопатії (класифікація, основні клінічні прояви і лабораторні дані). Принципи лікування.	2
11.	Порушення згортання крові. Коагулопатії. Гемофілія (класифікація, основні клінічні прояви і лабораторні дані). Принципи лікування.	2
12.	Коагулопатії, пов'язані з антикоагулянтною терапією.	2
13.	Крововтрата (патофізіологія, визначення величини і тяжкості крововтрати, принципи інтенсивної терапії крововтрати).	2
14.	Компоненти і препарати крові.	2
15.	Механізм дії перелитої крові.	2
16.	Ризики, пов'язані з переливанням крові, ускладнення, протипоказання.	2
17.	Альтернативи переливанню донорської крові та безкровна хірургія.	2
18.	Основні принципи та заходи застосування трансфузійної терапії у хворих з різними захворюваннями.	2
19.	Етичні та юридичні аспекти трансфузіології та безкровної хірургії	2
	РАЗОМ	42

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Актуальні питання гематології та трансфузіології» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Підготовка до практичних занять.
4. Консультації з викладачем протягом семестру.
5. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
6. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.

Тематика та питання до самостійної підготовки та індивідуальних завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Основи кровотворення і функціональні властивості клітин крові	4
2.	Фізіологія і механізм регуляції системи гемостазу. Гемостазіологія та стандартизація лабораторних досліджень	26
3.	Анемії, лейкопенії, тромбоцитопенії та коагулопатії	18
4.	Медикаментозна терапія онкогематологічних захворювань. Ускладнення і наслідки хіміотерапії, невідкладні стани, терапія підтримки в онкогематології	4
5.	Клінічна фізіологія крові та крововтрати	6
6.	Компоненти та препарати крові	6

7.	Організація трансфузіологічної допомоги в закладах охорони здоров'я. Трансфузіологічна допомога при захворюваннях системи крові і невідкладних	30
	РАЗОМ	94

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення іспиту (заліку).	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферати, усне повідомлення, індивідуальне опитування; робота у групах; ділова гра, розв'язання ситуаційних завдань, кейсів, практичних завдань, залік
--	---

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ

Денна форма навчання			
Поточний контроль			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			

1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль			50
Всього балів			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» Fx – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C	Задовільно	
64-73 (5)	D		
60-63 (4)	E	незадовільно	не зараховано
35-59 (3)	Fx		
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Костенко В.О. Патофізіологія системи крові: навч. посібник. Видавництво «Магнолія», 2020. 164 с.
2. Орлик В.В. Трансфузійна медицина: підручник. Видавництво «Медицина», 2023. 424 с.
3. Онопрійчук Д.В., Малігонова А.І. Конспект із гастроентерології та гематології: навч.посібник. Видавництво «Рута», 2022. 348 с.
4. Потапов О.О., Рубанець М.М., Кмита О.П. Клінічні аспекти трансфузіології: навч. посібник. Суми, 2019. 396 с.
5. Методи дослідження в гематології: навч.посібник / за ред. професора Л.Н. Приступи. Суми, 2019. 55 с.

Допоміжна

1. Біляєва А.В. Програма гемоуправління у пацієнта: навч. посібник. Київ- Вінниця, 2019. 68 с.
2. Клінічна лабораторна діагностика: підручник /Лаповець Л.Є., Лебедь Г.Б., Ястремська О.О та ін.- 2-ге вид. Київ, 2021. 472 с.
3. Катеренчук І. Клінічне тлумачення й діагностичне значення лабораторних показників у загальнолікарській практиці: навч. посібник. Видавництво «Медкнига», 2020. 228 с.
4. 30 Невідкладних станів в терапії : навчальний посібник / за ред. Проф. Ю.М.Мостового. Київ, 2017
5. Jean-Louis Vincen, Edward Abraham Textbook of critical care. Elsevier; 7th Edition, 2017

Інформаційні ресурси:

1. <https://moz.gov.ua/> - Міністерство охорони здоров'я України, реєстр медико-технологічних документів
2. <http://www.nbu.gov.ua/> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
3. <https://www.cochrane.org> - Кокрейн - бібліотека: Cochrane Reviews - Кокрейнівська база даних систематичних оглядів
4. <http://www.nlm.nih.gov/> Національна бібліотека США з медицини (NLM) ІРесурси для дослідників / Біомедична література
5. <http://www.pubmed.gov> PubMed — електронна база даних медичних і біологічних публікацій
6. <http://www.library.gov.ua/> Національна наукова медична бібліотека України
7. <http://testcentr.org.ua/> Центр тестування МОЗ України
8. <http://www.pubmed.com/> Англomовна текстова база даних медичних та біологічних публікацій
9. <https://emedicine.medscape.com/> Англomовний веб - ресурс для лікарів та інших професіоналів охорони здоров'я